

TL 2076 Sibiryanın Etnik ve Sosyal Yapısı

Dr. Öğretim Üyesi Mustafa Can Teziç

8. Hafta

1. Sovyet Milletler Politikası ve Millet Olgusunun Farklı Yorumları

Lenin'e göre Sovyetler Birliği'nde sosyalist bir rejimin inşası için ülkede bulunan tüm etnik grupların ekonomik, politik ve kültürel olarak eşit bir seviyeye gelmiş olmaları gerekmektedir. Lenin'in modeli iki aşamalı bir modeldi. İlk aşamada gelişme (*rastsvet*) sonrasında yakınlaşma (*sblizhenie*) gelmekteydi. Diğer bir deyişle sosyalist halkların biribiri içerisinde yakınlaşma ancak her bir grubun millet seviyesine ulaşması ile mümkün olabilir. Bu yüzden Lenin tüm ezilen halklar için kendi kaderini tayin hakkının şart olduğunu düşünmekte idi. Lenin'e göre, bir sosyalist devlet içerisinde erimeden önce, tüm ezilmiş halklar kendi kaderlerini tayin hakkı sayesinde millî bilinçlerine kavuşabilirler ve millî kültürlerini geliştirebilirlerdi.

Lenin, Çarlık rejmi altında sömürülen halkların tek bir sosyal sınıf olarak ele alınabileceğini düşünmekte idi. Fakat sosyalist millet anlayışına göre millet form olarak kabul edilirken, milletin içeriği sosyalist enternasyonal kültür ile inşa edilmeli idi. Sosyalist kültürden yoksun bir millet ise burjuva milliyetçiliği olarak algılanmakta ve mücadele edilmesi gereken bir olgu olarak görülmekte idi.

Lenin için federalizm bir geçiş periodu idi ve pek çok milletin

birleşmesi ile sona erecekti. Bu geçişin sağlanabilmesi amacı ile Sovyet rejimi Yerlileşme (*Korenizatsii*) politikasını hayata geçirdi. Bu şekilde Çarlık döneminde ezilen gruplara belirli bir millî otonom bölge içerisinde kendi kültür ve dillerini geliştirebilecekleri bir alan hazırlandı. Böylece, etnik prensipte idari otonom bölgeler inşa edilmiş oldu.

Her ne kadar teori, oluşturulan millî otonomilerin sosyalist bir içerikte olmasını planlamış ve ileriki aşamada bu otonomilerin ortak enternasyonel kültür içerisinde

eriyeceğini düşünmüş olsada, Sovyet milletler politikasının sağladığı imtiyazlar ile resmi olarak tanınan millî otonomileri güçlendirirken aynı zamanda sürgün veya kota sistemi gibi ayrımcı politikalar ile etnik kimliklerin arasındaki “biz” ve “onlar” ayrımında derinleşmiştir.

Bu idarî uygulama kendini Stalin’in kültürel nitelikli bir millet tanımlaması ile de pekiştirdi. Staline göre millet, tarih içerisinde oluşmuş, kendi diline sahip, belirli sınırlar içerisinde yaşayan, kendine has bir ekonomiye, psikolojik yapıya ve kültüre sahip, kararlı bir topluluktur.

Doğal olarak kültürel nitelikli resmî bir millet tanımı, Sovyetler Birliği döneminde sosyal bilimlere de yansımış ve “*natsiya*-millet” ve “*etnos*” kavramlarının aynı anlamda kullanılmasına yol açmıştır. Bu görüşte olan bilim adamları arasında Yu.V. Bromley, T.Yu. Burmistrova, D.M. Drobijyeva, M.S. Djunusov, S.T. Kaltahçyan, V.İ. Kozlov, M.K. Kudryavtseva, P.M. Rogaçyev ve M.A. Sverdlin gibi sosyal bilimciler gelmektedir.

Bugün genel olarak *natsiya*-millet terimi halen Stalinist bir bakış açısının etkisi altında: endüstri çağına has bir etnos türü olarak tanımlanmaktadır. Diğer bir deyişle Sovyetler Birliği döneminden kalan bu anlayış, *natsiya*-millet terimini etno-kültürel bir yapı ve etnos’un kapitalist - endüstri toplumu içerisinde, kendini kapitalist üretim koşullarına uyarlamış şekli olarak algılanmaktadır. Ancak içerik olarak etnos ve *natsiya* arasında bir fark yoktur. Sadece üretim araçlarının ve toplumun değişmesi sonucu bir geçiştir.

Bu bilimsel bakış ve idarî uygulama Rusya Federasyonu’nun anayasasına, Batılı Fransız modelin zıttı bir kullanımda “Çok Milletli

Halk” olarak yansımıştır. Dugin, bu terminolojinin Rusya Federasyonu’nun içerisinde geçmiş olduğu siyasî ve tarihî deneyimler sonucu olduğunu açıklamaktadır.

Rus akademisinin “*natsiya-millet*” olgusuna bakış açısı zaman içerisinde farklılıklar göstermiş, bugün ise belirli bir kesim bilim adamınca “*natsiya-millet*” olgusu, “*etnos*” olgusundan farklı, Fransız modeli bir milliyetçilik anlayışı ile değerlendirilmeye başlanmıştır. Bu gruptaki Rus akademisyenler de Batılı (Fransız ekolüne bağlı) meslektaşlarına benzer bir şekilde “*natsiya-millet*” olgusunu bir devlet içerisinde yaşayan vatandaşlar bütünü olarak ele almaktadırlar.

Yu. M. Boroday “*etnos*” ve “*natsiya-millet*” kavramlarının birbirinden ayrı tüzel kavramlar olduğunu ve birbiri ile karıştırılmaması gerektiğini savunan Rus düşünürler arasındadır. Yu.M. Boroday’a göre, “*etnos*” olgusu her şeyden önce folklorik, etnografik bir kavramdır. Diğer taraftan “*natsiya-millet*” kavramı ise ideal / ruhanî bir dayanağa sahiptir. Bu anlamda, etnik bir örgütlenmede grup üyeleri arasındaki ilişki kültür ve gelenek birliği ile sağlanırken, bir toplumsal örgütlenme tipi olan “*natsiya-millet*”te grup üyeliği veya aidiyeti devletin hukuksal normları

temelinde şekillenir. Bu düşünceden hareketle Yu.M. Boroday “*natsiya-millet*” olgusunu devletin hukuksal bir inşası olarak görmektedir. Diğer bir deyişle “*natsiya-millet*” ve “modern hukuk” devleti birbirlerini tamamlayan olgulardır.

“*Natsiya-millet*” olgusu benzer şekilde bir diğer Rus akademisyen V.M. Mejyev tarafından tanımlanırken, toplumu oluşturan bireyler arasındaki iletişimden bahsedilir ve bu iletişimin toplum tarafından paylaşılan ortak değer ve normlar üzerine kurulmuş olduğu iddia edilir. Bir olgu olarak “*etnos*” ise “*natsiya-millet*”ten farklı olarak ortak köken, kan birliği üzerine inşa edilmiştir.

V. M. Mejyev’a göre “*natsiya-millet*” doğuştan gelen bir edininim olmayıp kişisel bir seçimdir. “*Natsiya-Millet*” aidiyetin devlet tarafından belirlendiğini öne sürer V.M. Mejyev “*natsiya-milleti*”in bir aidiyet olarak devlet bünyesinde şekillenen sosyo – kültürel bir olgu olduğunu, “*etnos*” gibi doğuştan antropolojik bir olgu olmadığını söyler. Dolayısı ile “*Natsiya*” seçime dayalı olduğu için farklı etnik gruptan insanları kendi bünyesinde barındırabileceği gibi kendi bünyesinde barındırdığı bu insanlar devlet bünyesinde inşa edilen sosyo-kültürel değerler içerisinde birlik, bütünlük aidiyeti kazanırlar.

Diğer taraftan V. N. Şevçenko da Rus meslektaşları gibi kendi teorik çalışmalarında “*etnos*” ve “*natsiya-millet*” kavramlarını birbirinden ayırmakta ve “*natsiya*” kavramını devlet bünyesinde oluşan bir politik oluşum olarak tarif etmektedir. V. N. Şevçenko’ya göre etnik kimlik bireylerin doğum yolu ile kazandıkları bir olgu iken, millî kimlikler seçilebilir veya değiştirilebilir. Bu nedenden dolayı V. N. Şevçenko bir devlet içerisinde pek çok farklı etnik gruplardan insanların bir araya gelerek “*natsional’ny-millî*” bir aidiyet oluşturabilmelerini mümkün görmektedir.

Sonuç olarak, “etnos” ve “*natsiya*-millet” olgularını bir arada değerlendiren klasik Rus – Sovyet anlayışının dışında, Rusya’da da bu iki olguyu birbirinden ayıran teorik bakış açıları ortaya çıkmıştır. “Etnos” kavramının doğal ve doğuştan elde edilen, ortak bir kültür ve dinî grup içerisine doğulan bir olgu olduğu ileri sürülürken, buna karşın “*nation*” kavramının ise devlet bünyesinde hukuk ilkeleri doğrultusunda oluşmuş bir olgu olduğu ileri sürülmektedir. Bu anlayışa göre “*natsiya*” bir kimlik olarak kişilerin hür iradeleri ile seçilebilirken, etnik kimlik genetik bir olgu olarak kişinin doğuştan kazandığı bir olgudur.

Kaynak:

Teziç M.C. Rusya Federasyonu’nda Vatan Olgusunun Kimlik İnşasındaki Yeri: Tuva Medyasına Yansıyan Konular // Modern Türklük Araştırmaları Dergisi. 2015 Cilt 12, Sayı 1. S 49-73.